

Kun seuraavana vuonna valmistuin, professori Hakulinen tuli publiikissa ystävällisesti onnittelemaan.

Minusta tuli äidinkielenopettaja niin kuin kai useimmista professori Hakulisen oppilaista. Jälkeenpäin olin iloinen, että olin päässyt hänen oppilaakseen. Arvostin hänen vaativuuttaan ja tarkkuuttaan ohjaajana. Kaipa siitä jäi jäljelle jonkinlainen käsitys tieteellisestä ajattelusta. Vaikka kaiut monenlaisista kielenkuvausjärjestelmistä ovat pyyhkaisseet ylitseni, Hakulisen Suomen kielen rakenne ja kehitys on säilynyt tärkeänä lähdeoksena kirjahyllyssäni. ■

Kirjoittajan osoite (address):

Louhelankatu 11 C 12, 80110 Joensuu

LAURI HAKULINEN JA VIRITTÄJÄ

—
LEA LAITINEN

Kun Eira Penttinen — suomen kielen laitoksen nykyinen amanuenssi — tuli opiskelemaan suomea Helsingin yliopistoon vuonna 1960, Lauri Hakulinen piti ensimmäisen vuoden opiskelijoille johdantokurssia. Hän sanoi kurssilla nämä unohtumattomat sanat: »Virittäjää lukematon suomenopiskelija on luonnottomuus».

Itse tulin opiskelemaan viisi vuotta myöhemmin, Hakulisen jäätyä jo eläkkeelle, mutta sama henki eli laitoksessa edelleenkin, sillä tilasin Virittäjän heti, vaikka en sitä ennen ollut kuullut koko lehdestä.

Lauri Hakulinen sen sijaan luki Virittäjää jo koulupoikana Turussa. Hän nimittäin kirjoitti Virittäjään ensimmäisen kerran tsaarinaikana vuonna 1916 — siis 16-vuotiaana — nimimerkillä Julkaisija. Kyse oli sellaisten sanojen kuin *julkaista*, *halkaista* astevaihtelusta. Siitä asti Hakulinen kirjoittikin Virittäjään melkein joka vuosi yli kuudenkymmenen vuoden ajan, viimeisen kirjoituksensa 78-vuotiaana. Yhteensä hän kirjoitti elämässään Virittäjään kolmattasataa kirjoitusta, itse asiassa eniten tekstiä lehden koko historiassa.

Virittäjän kirjoittajana Hakulinen käsitteli kaikkia niitä aihepiirejä, jotka tässäkin symposiumissa ovat olleet esillä: kielenhuoltoa, äidinkielenopetusta, kielen merkitystä ja kielentutkimuksen tavoitteita, sanastonkeruuta, sanahistoriaa ja -semantiikkaa. Hän esitteli jatkuvasti lukijoilleen kotimaista ja kansainvälistä kielitieteellistä kirjallisuutta, etenkin unkarin-, viron-, ranskan- ja saksankielistä.

24-vuotiaana Lauri Hakulisesta tuli Virittäjän toimitussihteeri, ja siinä tehtävässä hän toimi 12 vuotta. Tuona aikana lehden sivumäärä nousi 150 sivusta tasaisesti ylöspäin; joinakin vuosina päästiin jo 30-luvulla yli 500 sivun. Lehteen ilmaantuivat monet vakio-

1.—3. n:o.
1925.

VIRITTÄJÄ

UUSI JAKSO.

KOTIKIELEN SEURAN AIKAKAUSLEHTI.

YHDEKSÄSKOLMATTI VUOSIKERTA.

TOIMITUS:

JALO KALIMA,	LAURI KETTUNEN,	AARNI PENTTILÄ,
MARTTI RAPOLA,	E. A. SAARIMAA,	VÄINÖ SALMINEN,
VIIVI TUNKELO,	VIILJO TARKIAINEN,	E. A. TUNKELO,
taloudenhoitaja;	YRJÖ TOIVONEN,	vastaava ja päätoimittaja;
os. Hallitusk. 1; puh. 528.	LAURI HAKULINEN,	os. Hallitusk. 1; puh. 528.
	toimitussihteeri.	

Virittäjän tämän vihon sisällys: *Martti Rapola*, Kappale suomen kielen vokaalien historiaa; *E. A. Tunkelo*, Puheäänellisen ja puheäänettömän loppukonsonantin vaihtelusta lyydiläismurteissa ja vepsässä; *Aino Oksanen*, J. Linnankosken „Jeftan tyttären“ synnystä; *L. Hnen*, Äidinkielen kieliopin opetuksesta alasteilla; *A. P:lä*, Piirteitä ranskalaisen kielentutkimuksen yleisistä periaatteista.— Kirjallisuutta: Festskrift tillägnad Hugo Pipping på hans sextioårsdag, ilm. *A. P:lä*; Votjakkilaista kirjallisuutta, ilm. *A. P:lä*; Lappische Erzählungen aus Hatfjelldalen von J. Qvigstad; E. A. Saarimaa: Kokoelma ylioppilasaineita ja kokoelma ainekirjoitustehtäviä, ilm. *H.*; Uusi kielenmuistomerkki, kirj. Y. W. — Oikeakielisyyttä.

HELSINKI 1925
KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖ SANA

VIRITTÄJÄ

56. VUOSIKERTA

SISÄLLYS:

MATTI SADENIEMI Nykysuomen sanakirjan ilmestymisen johdosta	1	Kirjallisuutta	
PAAVO RAVILA Uuden maailman kielitiedettä	8	AIMO TURUNEN Nykysuomen sanakirjan I osa ilmestynyt	44
LAURI HAKULINEN Partikkeliemme semologiaa	13	MARTTI RAPOLA Kirjasuomen sanaston historiaa	50
ASKO VILKUNA <i>Hurri</i> -pesyc	22	MARTTI RAPOLA Satakuntalainen kotiseutukirja	59
JALO KALIMA Etymologisia poimintoja	30	VILJO NISSILÄ Viron ruotsalaisaluiden paikannimistön tutkimusta	60
PAAVO RAVILA Pieni lisä predikaatiivien koskevaan keskusteluun	34	KUSTAA VILKUNA Kartoitettua ja luetteloitua kansatiedettä	63
Katsauksia		KUSTAA VILKUNA Suurteos tähtipojista	65
KUSTAA VILKUNA Martti Rapolan muotokuvan paljastamistilaisuudessa 9. 11. 1951 pidetty puhe	36	KUSTAA VILKUNA Olaus Magnus selitettynä	66
MARTTI RÄSÄNEN <i>Viro</i> -sanana varhaisin maininta kirjallisuudessa	39	Kielemme käytäntö	
T. J. HINTIKKA Erään kasvinnimen historiaa	39	MATTI KUUSI Nimityksistä <i>sanaparsi, sananlasku, puheenparsi ja lauseparsi</i>	66
		Suomen Akatemian kielilautakunnan tiedonantoja	69
		Résumés des articles contenus dans le présent fascicule	70
Toimitukselle saapunutta kirjallisuutta	74		

Vihko ilmestyi 20. 3. 1952

KOTIKIELEN SEURA

palstat kymmeniksi vuosiksi: erilliset osastot mm. äidinkielenopetukselle, yleiselle kielitieteelle ja kielitieteelliselle kirjallisuudelle, samoin artikkelien ranskan- tai saksankieliset tiivistelmät. Muut kansalliset tieteet olivat mukana lehdessä 60-luvun lopulle asti. Virittäjä oli kuitenkin jo hyvin vahvasti kielitieteellinen aikakauskirja.

Vuonna 1937 Hakulisesta tuli Virittäjän päätoimittaja E.A. Saarimaan jälkeen. Hän hoiti tätä työtä 23 vuotta — kauemmin kuin kukaan toinen — ja luotsasi lehden muun muassa sota-aikojen yli. Kotikielen Seurassa toiminta oli silloin vaikeata, kun nuoret miehet olivat rintamalla eikä naisia vielä tuolloin ollut toimihenkilöinä. Kokouksia jouduttiin perumaan ja siirtelemään. Mutta Virittäjä ilmestyi säännöllisesti, vain hieman suppeampana kuin 30-luvulla.

Virittäjän toimituksenkaan kokoukset eivät aina onnistuneet. Kun esimerkiksi V. Tarkiainen 1940 tammikuussa piti esittää toimituksen kokouksessa laatimansa runo nimeltä Puhe kielestä, kokousta ei pystytty järjestämään. Tarkiainen esitti runon yksityisesti Hakuliselle — muunnellen ilmeisesti runon alun tilannetta vastaavaksi. Hakulinen julkaisi runon saman vuoden Virittäjässä (s. 84):

Kuules Lauri, kun ma lausun,	mitä mielehen minulle
Hakulinen, kun ma haastan,	äskenkun tunki tuulen puuska,
kuulko'otte kumppanitkin,	anteli ahava vinha
Virittäjän virkut miehet,	kielemme kehitynnästä...

Virittäjän veljespiiri toimi siis sota-aikanakin virkeästi, mutta sodan jälkeen lehti alkoi oikein kukoistaa. Vuosi 1945 oli ennätys: lehti oli lähes yhtä paksu kuin tällä hetkellä. Tuolloin Hakulinen myös uudisti lehteä. Oikeakielisyyttä-palstasta tuli modernimpi osasto nimeltä Kielemme käytäntö. 1950-luvulla Hakulinen toimi jo professorina, ja hänen tavoitteenaan oli saada julkisuuteen mahdollisimman paljon ensikertalaisia kirjoittajia. Ilmestyi paljon artikkeleita vasta valmistuneiden gradujen pohjalta, mistä päätoimittaja oli tyytyväinen ja ylpeä. Tämä merkitsi myös sitä, että lehden kirjoittajina alkoi olla yhä enemmän naisiakin.

Viimeisen vuosikertansa Lauri Hakulinen toimitti vuonna 1959. Silloin hän oli toimittanut Virittäjää jo yli 15 000 sivua. Eikä suhde Virittäjään päättynyt vielä tähän. Hakulinen jatkoi toimitusneuvoston jäsenenä vielä 26 vuotta, kuolemaansa asti. Itse asiassa hän oli siis Virittäjän lukijana, kirjoittajana, tekijänä ja tukijana kaikkiaan 70 vuoden ajan. Uskomaton kaari — Virittäjähän oli vain yksi Lauri Hakulisen harrastuksista.

Toisin kuin edelliset kirjoittajat, en koskaan tavannut Lauri Hakulista todellisena ihmisenä. Tutustuin häneen ensin lähinnä kielitieteellisissä teksteissä ja sitten myöhemmin arvokkaassa kuvassa Castrenianumin seinällä ja toisaalta myös hänen lastensa piirteissä. Virittäjän kautta välillemme on kuitenkin syntynyt yhteyksiä. Olen huomannut analogioita ja eroja, jotka liittyvät konteksteihin joissa olemme Virittäjää toimittaneet. Kun Hakulinen syntyi tämän vuosisadan kynnyksellä, Suomi kuului tsaarin alaisuuteen. Minun syntymäni aikoihin Hakulinen oli lähes viisikymppinen Virittäjän päätoimittaja itsenäisessä Suomessa. Viisikymmentä vuotta myöhemmin olin itse Virittäjän päätoimittajana EU-Suomessa. Maailmat olivat samat mutta silti erilaiset.

Virittäjäkin on jatkunut samanlaisena, vaikka eroakin voi tarkkaan katsoen havaita. Kuten mainittu, Hakulinen uudisti syntymäni aikoihin Oikeakielisyyttä-palstan Kielemme käytäntö -osastoksi. Minä taas ensi töikseni päätoimittajana poistin saman osaston

▷

Virittäjästä tasan 50 vuotta myöhemmin, mistä joku saattoi hieman pahastuakin. Itse asiassa Hakulisen tekemä muutos toimi kuitenkin pohjana seuraaville muutoksille, samoin kuin hänen tutkimustyönsä loi pohjaa tämänhetkisellemme tutkimukselle. Paradoksaalista kyllä voisi sanoa, että Virittäjä julkaisee tällä hetkellä yhä enemmän tutkimusta, joka koskee juuri kielemme käytäntöä, nousee siitä aineistosta: ihmiskieleen käytössä kiteytyneistä ja yhä uudelleen kiteytyvistä merkityksistä, normeista ja rakenteista.

Ehkä eniten minua on Hakulisen kuvaa Virittäjän sivuilta etsiessäni liikuttanut ajatus 24-vuotiaasta nuorukaisesta. Se johtuu ehkä siitä, että Virittäjän nykyinen toimitussihteeri on juuri saman ikäinen, samoin toinen poijistani. Olen näkevinäni Toni Suutarissa saman intohimon kieleen ja sen tutkimiseen. Mutta löydän Hakulista myös niistä nykynuorista, jotka pohtivat ihmisen ja eläimen samanlaisuutta eettisenä kysymyksenä tai etsivät vaikkapa Intiasta aineetonta kulttuuria länsimaisen materialismin tilalle.

Kirjoittaessaan Virittäjään kielitieteen yleissivistyksellisestä merkityksestä vuonna 1931 Lauri Hakulinen käsitteli mm. sellaisia ihmisen kehityksessä käännteentekeviä keksintöjä kuin kirjainkirjoitus ja arabialainen numerojärjestelmä. Jälkimmäisen teki mahdolliseksi intialainen ajattelu tyhjyydestä — siis nollan idea. Hakulinen kirjoitti (s.234):

Tuntuu kuin olisi jotakin metafyyssillistä symboliikkaa tuossa tosiasiasa, että kylmäjärkisen Euroopan teknillisen loistokulttuurin perusedellytykset on haaveiltu ilmi kansansatujemme sekä tuhannen ja yhden yön tarinoiden kotimaissa, henkeä palvovassa ja ainetta vihaavassa idässä.

Hakulinen oli kielentutkijana kulttuurintutkija ja ihmistutkija. Hän näki kielen ihmissielun peilinä, josta samalla näkyvät myös irvistävän eläimen kasvonpiirteet. Kuten tiedämme, hän tutki oikeastaan koko elämänsä ajan näiden kahden puolen yhteyttä: sitä miten luonto ja affektit ihmiskielessä kohtaavat, esimerkiksi silloin kun luontotermeistä tulee tunteenilmauksia. Vielä 68-vuotiaana hän yhtyi Virittäjässä 40 vuoden takaiseen ajatteluunsa: Kieli on kuin sulasisuksinen tulivuori, jonka rinteillä kulttuuri kukkii ruohon tavoin.

Hakulinen halusi ottaa selvää tulivuoren sisuksista mutta myös viljellä sen rinteillä kasvavaa ruohoa. Tältä pohjalta nousi hänen halunsa huoltaa ja viljellä kieltä: se perustui näkemykseen kielestä ajattelun mahdollistajana. Suomesta piti muokata seuraaville sukupolville sellaista kieltä, jolla olisi helpompi ajatella hyvin. 24-vuotiaana hän kirjoitti Virittäjässä näin (1923 s. 33):

Tietoisesti tai vaistomaisesti me pyrimme raivaamaan tuleville sukupolville tietä entistä korkeampaan kulttuuriin. Meissä asuu toivo, että tulevaisuuden ihmisten ajatukset liikkuvat keskimäärin ylevämmällä tasolla kuin meidän. Mitä enemmän puutteellisuutta ja hämääryyttä meidän aivomme kykenevät siivilöimään erilleen suomen kielestä ja mitä muokatumpana, hiotumpana ja ilmeikkäämpänä lapsemme sen meiltä perivät, sitä vähempikahleisina voivat heidän ajatuksensa liikkua k a i k i l l a mahdollisilla poluillaan.

Jotta ajatukset voisivat liikkua kaikilla mahdollisilla poluillaan. Siinä on päämäärää vielä 2000-luvunkin Virittäjälle. ■

Kirjoittajan osoite (address):

Suomen kielen laitos, PL 33 (Fabianinkatu 33), 00014 Helsingin yliopisto